

УДК 687.01:746.4(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-2-28>

Ірина СОЛОВІЙ,

orcid.org/0000-0002-5328-4110

*аспірантка кафедри дизайну костюма
Львівської національної академії мистецтв
(Львів, Україна) isoloviy@yahoo.com*

Зеновія ТКАНКО,

orcid.org/0009-0000-2602-9803

*кандидат мистецтвознавства,
професор кафедри дизайну костюма
Львівської національної академії мистецтв
(Львів, Україна) tkankozenovija@gmail.com*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ ОДЯГУ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку модної індустрії характеризується фундаментальними змінами, зумовленими глобальними викликами сталого розвитку. Трансформаційні процеси у підготовці дизайнерів одягу відображають необхідність адаптації освітньої системи до нових вимог індустрії, де принципи сталої моди стають визначальними. Особливої актуальності набуває дослідження взаємодії формальної та неформальної освіти як взаємодоповнюючих компонентів професійної підготовки. У дослідженні виокремлено основні напрями трансформації дизайн-освіти відповідно до принципів сталого розвитку та окреслено механізми інтеграції різних форм освіти у підготовці дизайнерів одягу. У статті використано методи системного та компаративного аналізу, синтезу, узагальнення, соціологічне опитування та інтерпретацію результатів. Проведено аналіз міжнародного досвіду провідних освітніх інституцій та вітчизняних практик впровадження принципів сталої моди в освітній процес.

Визначено, що ефективність підготовки фахівців залежить від збалансованого поєднання теоретичних засад та практичних аспектів сталого дизайну. Акцентовано увагу на необхідності формування екологічної свідомості та професійної відповідальності майбутніх дизайнерів. Наукова новизна полягає у розробленні комплексного підходу до освіти в контексті сталої моди та виявленні особливостей трансформації освітніх програм українських закладів вищої освіти. Результати дослідження демонструють зростання зацікавлення студентів практиками сталої моди та необхідність системної інтеграції принципів сталого розвитку в освітні програми. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методичних рекомендацій щодо інтеграції принципів сталої моди в освітні програми підготовки дизайнерів одягу, дослідженні ефективності різних форм взаємодії формальної та неформальної освіти, а також розширенні міжнародної співпраці через програми обміну досвідом та спільні освітні проекти з провідними світовими інституціями у сфері сталої моди.

Ключові слова: *дизайн-освіта, стала мода, екологічна мода, трансформація освіти, освіта для сталого розвитку, екологічна свідомість, формальна освіта, неформальна освіта, професійна підготовка дизайнерів одягу.*

Iryna SOLOVIY,

orcid.org/0000-0002-5328-4110

*Postgraduate Student at the Department of Fashion Design
Lviv National Academy of Art
(Lviv, Ukraine) isoloviy@yahoo.com*

Zenovija TKANKO,

orcid.org/0009-0000-2602-9803

*Candidate of Art History,
Professor at the Department of Costume Design
Lviv National Academy, Candidate of Arts
(Lviv, Ukraine) tkankozenovija@gmail.com*

TRANSFORMATION OF FASHION DESIGN EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT OF EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The current stage of development of the fashion industry is characterized by fundamental changes due to global challenges of sustainable development. The transformational processes in the training of fashion designers reflect the

need to adapt the educational system to the new requirements of the industry, where the principles of sustainable fashion are becoming decisive. Of particular relevance is the study of the interaction of formal and non-formal education as complementary components of professional training. The study identifies the main areas of transformation of design education in accordance with the principles of sustainable development and outlines the mechanisms for integrating different forms of education in the training of fashion designers. The article uses the methods of systematic and comparative analysis, synthesis, generalization, sociological survey and interpretation of the results. An analysis of the international experience of leading educational institutions and domestic practices of implementing the principles of sustainable fashion in the educational process is carried out. It has been determined that the effectiveness of training depends on a balanced combination of theoretical foundations and practical aspects of sustainable design. Attention is focused on the need to form environmental awareness and professional responsibility of future designers. The scientific novelty is the development of an integrated approach to education in the context of sustainable fashion and the identification of the peculiarities of the transformation of educational programs of Ukrainian higher education institutions. The results of the study demonstrate the growing interest of students in sustainable fashion practices and the need to systematically integrate the principles of sustainable development into educational programs. Prospects for further research include the development of methodological recommendations for integrating sustainable fashion principles into educational programs for fashion designers, researching the effectiveness of various forms of interaction between formal and non-formal education, as well as expanding international cooperation through experience exchange programs and joint educational projects with the world's leading institutions in the field of sustainable fashion.

Key words: design education, sustainable fashion, ecological fashion, transformation of education, education for sustainable development, environmental awareness, formal education, non-formal education, professional training of fashion designers.

Постановка проблеми. За останні роки відбувається активний розвиток дизайну в Україні. Дизайнери успішно працюють як на національному рівні так і світовому. Зважаючи на те, що Україна має потужний потенціал у сфері дизайну одягу, якісна, професійна дизайн-освіта є надзвичайно важливим аспектом розвитку сучасної індустрії моди, де фахова компетентність дизайнера відповідає актуальним запитам ринку. У сучасних умовах наростання глобальних екологічних викликів та трансформації освітньої парадигми особливої актуальності набуває питання підготовки фахівців у сфері дизайну одягу, здатних впроваджувати принципи сталого розвитку у свою професійну діяльність. Інтеграція концепції сталого розвитку в освітній процес потребує переосмислення традиційних підходів до навчання та пошуку нових форм організації освітнього процесу.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретичний аналіз наукової літератури свідчить, що питанням проблем та перспектив дизайн-освіти в Україні присвячені численні праці вітчизняних науковців. Комплексно досліджували питання дизайн освіти Дяченко А. (2021), Мельник М. (2017), Прусак В. (2017). Сучасні тенденції та орієнтири у неформальній освіті в галузі дизайну одягу досліджували Кісіль М. (2019), Даниленко В. (2013). Фурса О. (2014) акцентує увагу на актуальності багаторівневої системи освіти, завдяки якій дизайнер може підвищувати свою кваліфікацію протягом усього життя. Попова І. (2018) розглядає український дизайн у порівнянні з світовими практиками в дизайн-освіті. У наш час, коли індустрія моди швидко змінюється, надзвичайно важливо, щоб рівень освіти відповідав запитам ринку та

сприяв формуванню конкурентоспроможних фахівців. Косюк В. Р. (2024) досліджує історичні витоки, сучасний стан та перспективи розвитку дизайн-освіти в Україні. Погоджуємось з думкою Даниленко В. та Гончар О. (2017): «На тлі процесу глобалізації, який охоплює всі сфери розвитку України на початку XXI століття, система дизайнерської освіти посідає особливе місце, оскільки її функціонування пов'язане з реалізацією актуальних завдань збереження матеріально-духовного багатства нації, формуванням естетичної та проектної культури особистості, національної самосвідомості загалом». Зважаючи на зазначені завдання, які постають перед дизайн-освітою, важливо також визначити критерії якості, до яких варто прагнути. Даниленко В. (2017) виділяє два головні критерії якості художньої освіти, а саме: визнання результатів праці на міжнародному рівні та успішне працевлаштування.

В контексті освіти для сталого розвитку дизайн освіти досліджують такі дослідники як Гахова А., Єременко І. (2021), Поліщук К. (2018). Гурдіна В., Єрмакова Т., Токар М. (2024). Чирва В. (2013) зазначає, що «в умовах неперервної дизайн-освіти становлення світогляду сталого розвитку стає одним з ключових положень формування особистості майбутнього фахівця». Значний внесок у розвиток дизайн-освіти на засадах сталості зробили зарубіжні дослідники. Праця Fletcher K. та Grose L. «Fashion and Sustainability: Design for Change» (2012) стала одним із перших ґрунтовних досліджень щодо інтеграції принципів сталого розвитку в дизайн-освіту модної індустрії. Автори запропонували методологічні засади для впровадження принципів сталого розвитку в підготовку

дизайнерів одягу та окреслили шляхи трансформації освітніх підходів у контексті сталої моди. Niinimäki K. (2014), Brown, T. (2009) та Williams D. (2015) зосередили увагу на переосмисленні ролі дизайнера в сучасному суспільстві та формуванні нових професійних компетентностей відповідно до викликів сталої розвитку. Особливий внесок у розвиток методології викладання зробили Rissanen T. і McQuillan H. (2016), які розробили фундаментальні засади безвідходного проектування в дизайн-освіті.

Мета дослідження – дослідити особливості трансформації професійної підготовки дизайнерів одягу в контексті концепції освіти для сталої розвитку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано методи системного та компаративного аналізу (для вивчення міжнародного та вітчизняного досвіду), синтезу та узагальнення (для визначення ключових тенденцій розвитку дизайн-освіти), соціологічне опитування та інтерпретацію результатів (для з'ясування розуміння студентами поняття сталої моди), контент-аналіз освітніх програм та навчально-методичних матеріалів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку індустрії моди характеризується фундаментальними змінами, зумовленими глобальними екологічними викликами та принципами сталої розвитку. Такі трансформації спонукають до необхідності перетворень освітньої парадигми у підготовці дизайнерів одягу, переосмислення традиційних підходів до навчання та пошуку інноваційних форм організації освітнього процесу. Концепція освіти для сталої розвитку спрямована на формування світогляду, знань та навичок, необхідних для створення екологічно відповідального та соціально справедливого майбутнього. У контексті дизайн-освіти це означає підготовку фахівців, здатних створювати продукти та послуги з мінімальним впливом на довкілля, враховуючи повний життєвий цикл виробів, етичне споживання та соціальну відповідальність.

Вагомий внесок у впровадження принципів сталої розвитку в дизайн-освіту дизайнерів одягу зробив дизайнер та дослідник Williams D., який у 2008 році заснував Центр сталої моди (Centre for Sustainable Fashion) – дослідницький центр моди та сталої розвитку в Університеті мистецтв у Лондоні. У своїй праці (Williams, 2015) науковець розглядає роль дизайнера як ключового агента впливу на формування індивідуальної ідентичності та культури спільного середовища проживання в природі. Трансформація підходів у освіті

дизайнерів-модельєрів безпосередньо впливає на майбутнє індустрії моди, де морально-етична відповідальність дизайнера перед суспільством і пошуки ефективних засобів розв'язання екологічних проблем реалізуються через проєктно-художню діяльність. Сучасні наративи підкреслюють зростаючу роль дизайнера як ініціатора змін та медіатора, що поєднує різноманітні види діяльності та процеси. «Якщо ми хочемо замислитися над своїм місцем у світі, дослідити способи, якими ми можемо стати авторами власного життя в суспільстві та в антропоцені, то нам потрібно навчитися навичкам, які суттєво відрізняються від тих, які ми використовуємо в освіті та в бізнес-практиці. Зміна навчальної програми та її педагогіки є, можливо, найвагомим засобом для зміни наших практики та перспективи у світі» (Williams, 2015). Завдяки діяльності Центру сталої моди досліднику вдалось розвинути інноваційні практики в дизайні, використовуючи трансформаційне мислення для реалізації ключових завдань центру: сприяння покращенню якості життя та екологічній сталості через моду. Методологія дизайну базується на п'яти провідних темах, які формують концептуальну основу для практичної реалізації через методи дизайн- проектування Центру.

Розглянемо детальніше кожен з тем, що визначають напрямки трансформації дизайн-освіти. Тема «Будьте голосом змін» закликає дизайнерів говорити правду владі, активно обстоювати принципи сталої розвитку у своїй діяльності. Тема «Мріяти з широко розплющеними очима» спонукає до пошуку балансу між здійсненністю, життєздатністю та бажаністю у дизайнерських рішеннях. Тема «Виклик традиційній естетиці» передбачає відхід від усталених уявлень про красу, формування нових естетичних парадигм у контексті сталої розвитку. Тема «Радикалізувати практику» означає проєктувати та навчати з орієнтацією на екологічну та соціальну сталість. Тема «Впливати на дії громадян» передбачає збір та поширення досліджень, яких потребує світ, активне залучення спільноти до практик сталої споживання. Ці теми реалізуються через методи дизайн-проєктування Центру сталої моди, які ґрунтуються на дизайн-мисленні та аналізуються через призму фільтрів – соціальних, економічних, усвідомленості та уяви. Дослідник також виокремлює різні підходи відповідно до темпераментів дизайну, типів, цілей, артефактів та суб'єктів дизайну, де дизайнер постає в трьох ключових ролях. Першою є роль дизайнера як детермінанта, який безпосередньо створює інноваційні дизайнерські продукти та рішення, що стають зразками для наслідування в індустрії.

Другою є роль дизайнера-співтворця, який виступає медіатором між різними учасниками процесу, координуючи їхню взаємодію та сприяючи спільному пошуку рішень. Третя роль представляє дизайнера як стратега, що формує системні умови для розвитку сталої моди через створення освітніх програм, платформ для обміну досвідом та ініціювання спільних проєктів. Таким чином, діяльність Центру сталої моди демонструє комплексний підхід до трансформації дизайн-освіти, де поєднання інноваційних методик, практичних підходів та переосмислення ролі дизайнера створює підґрунтя для розвитку сталої моди майбутнього.

Важливість комплексного підходу до дизайн-освіти підкреслюється і в європейських нормативних документах. Зокрема, документ Комітету Комісій Європейського Союзу «Дизайн як двигун інноваційної діяльності, націленої на людину» (2009) визначає, що «у проєктних дизайн-розробках крім естетики слід враховувати ще цілий ряд аспектів, що включають функціональність, ергономічність, доступність, безпечність, вартість виробів, їхній вплив на навколишнє середовище, а також такі нематеріальні активи, як бренд і культура. За такого підходу зрозумілими стають вимоги до обсягів і якості знань, якими має оперувати фахівець з дизайну» (Свірко, Бойчук, Голобородько та ін., 2016). Аналіз міжнародного досвіду показує, що провідні освітні інституції активно впроваджують програми зі сталою дизайну одягу. Аналіз міжнародного досвіду показує, що провідні освітні інституції активно впроваджують програми зі сталою дизайну одягу. У контексті діяльності згаданого раніше Центру сталої моди (Centre for Sustainable Fashion), Лондонський коледж моди (London College of Fashion, 2024) пропонує комплексні освітні програми: магістерські програми «Майбутнє моди» та «Прикладна психологія в моді», що фокусуються на інноваційних підходах до сталої моди та психологічних аспектах сталою споживання. Школа дизайну Парсонса (Parsons School of Design, 2024) впровадила принципи сталою розвитку у магістерську програму «Дизайн моди та суспільство» та бакалаврську програму «Дизайн моди». Берлінський інститут моди (ESMOD Berlin, 2024) став першим німецьким закладом, що запропонував спеціалізовану магістерську програму «Сталість у моді». Ще один німецький заклад Школа дизайну одягу в Дюссельдорфі (Fashion Design Institut, Dusseldorf, 2024) пропонує магістерську програму «Сталість у моді та креативних індустріях», яка має комплексний підхід до вивчення сталої моди. Структура освітньої програми відображає системний

підхід до розуміння сталості в індустрії моди. Перший семестр формує фундаментальне розуміння сталою розвитку через академічний підхід та вивчення дизайн-стратегій. Студенти опановують стратегічне прогнозування, стаю цифрову трансформацію та концепції сталою дизайну в контексті взаємодії моди і суспільства. Важливим компонентом є вивчення бізнес-аспектів сталості, що включає ділову етику, циркулярне управління ланцюгом поставок та особливості сталою маркетингу в соціальних медіа. Другий семестр поглиблює практичні аспекти сталою дизайну через вивчення відповідальної розробки продукту, інноваційного текстилю та принципів циркулярної економіки. Програма розвиває компетентності у сфері психології сталою бізнесу та лідерства, впровадження передових технологій та інноваційного менеджменту. Особлива увага приділяється розвитку сталих брендів та їх комунікації в соціальних медіа. Копенгагенська школа дизайну та технологій (Copenhagen School of Design and Technology, 2024) розробила професійно-орієнтовану програму «Технології для сталою розвитку моди». Програма зосереджена на вирішенні актуальних викликів індустрії – проблем ресурсного дефіциту та надмірного споживання. Особливістю навчання є поєднання цифрових та фізичних процесів, що дозволяє студентам опановувати сталі та циркулярні підходи до дизайну з використанням інноваційних технологій. Амстердамський інститут моди (Amsterdam Fashion Institute, 2024) впровадив бакалаврську програму «Дизайн моди» з фокусом на циркулярну економіку. Школа мистецтв, дизайну та архітектури Університету Аалто (School of Arts, Design and Architecture-Aalto University, 2024) пропонує інноваційний підхід до сталою дизайну, де принципи сталості є основою всіх досліджень. Заклад розробив магістерську програму «Креативна сталість» та спеціалізований напрям «Стала мода та дизайн текстилю», що формують комплексне розуміння принципів сталою розвитку в контексті дизайну одягу.

Королівська академія мистецтв в Антверпені (Royal Academy of Fine Arts Antwerp, 2024) функціонує в унікальному середовищі міста, яке є центром експериментальної моди та лабораторією для інноваційних модних підприємців. Місто Антверпен активно підтримує розвиток сталої моди через сприяння локальному виробництву, впровадження цифрових технологій та підтримку інноваційних проєктів. Особливістю антверпенського підходу є тісна співпраця між освітніми закладами, креативними підприємцями та міською владою, що створює сприятливу екосистему для розвитку сталої

моди через надання фінансової підтримки спільним інноваційним проектам.

Аналізування досвіду провідних світових закладів освіти демонструє системність у впровадженні принципів сталого розвитку у підготовку дизайнерів одягу. Подібні трансформаційні процеси набувають особливого значення для розвитку української дизайн-освіти в контексті євроінтеграції та глобальних тенденцій сталого розвитку.

Україна демонструє потужний потенціал у сфері дизайну одягу, що підтверджується успіхами українських дизайнерів як на національному, так і на міжнародному рівнях. В умовах стрімкого розвитку індустрії моди особливої ваги набуває якісна професійна підготовка фахівців, що охоплює формальну, неформальну та інформальну освіту, забезпечуючи формування фахових компетентностей відповідно до актуальних запитів ринку. Якщо раніше ми спостерігали фрагментарні підходи то на даний момент бачимо, як формується цілісніше бачення дизайн-освіти на засадах сталості.

Особливої актуальності набуває підготовка фахівців, здатних ефективно впроваджувати принципи сталого розвитку у свою професійну діяльність. У цьому контексті важливим аспектом є дослідження синергії формальної та неформальної освіти як взаємодоповнюючих компонентів професійної підготовки дизайнерів одягу, що забезпечує комплексне формування необхідних компетентностей та відповідає сучасним тенденціям розвитку індустрії моди.

Студенти таких навчальних закладів як Львівська Національна академія мистецтв, Львівський фаховий коледж декоративного та ужиткового мистецтва ім І. Труша, Київський національний університет технологій та дизайну, Харківська академія дизайну виявляють зацікавлення у свідомому підході до дизайну одягу.

Експериментуючи та досліджуючи екологічний підхід у курсових та дипломних проектах, студенти відкривають для себе нові можливості, які розширюють їхній світогляд, бачення дизайну як цілісної системи, котра враховує безліч аспектів (Тканко, Соловій, 2021).

У Харківської державній академії дизайну і мистецтв в межах дослідження було розроблено та апробовано експериментальний навчальний курс, що ґрунтується на технології Zero Waste, який органічно синтезує формальну освіту з практико-орієнтованим навчанням.

Методологія курсу базується на послідовному опануванні трьох фундаментальних принципів безвідходного проектування: моделювання спо-

собом драпірування, модульне моделювання та конструктивне моделювання. Емпіричним шляхом встановлено, що такий структурований підхід забезпечує системне формування професійних компетентностей у сфері екологічного дизайну та сприяє розвитку інноваційного мислення майбутніх фахівців. Аналіз результатів впровадження курсу демонструє ефективність інтеграції принципів сталого розвитку в систему дизайн-освіти та підтверджує доцільність подальшого розвитку цього напрямку (Гахова, 2021).

У Київському національному університеті технологій також наголошують на актуальності обґрунтування напрямів формування екологічної культури фахівців при дизайн проектуванні колекцій одягу в концепції Zero Waste в закладах вищої освіти. Зменшення кількості відходів в творчих роботах за рахунок оптимального крою та розкладок, використання відходів; повторне використання матеріалів з вживаного або невикористаного одягу з різним ступенем перетворення його конструкції; сприяння використанню тканин з перероблених полімерів – це напрями які застосовуються у освітньому процесі КНУТД (Єжова, Пашкевич, Піхур, 2021). Одним із прикладів системного впровадження принципів сталого розвитку в освітній процес є досвід Львівської національної академії мистецтв. На кафедрі дизайну костюма у 2022 році започатковано курс «Екодизайн» (викладачі Миронович О. Л., Ярич С. Б.), спрямований на теоретичне обґрунтування особливостей проектування екологічного одягу та розробку практичних дизайнерських рішень на основі переробки матеріалів і експериментального формотворення (Іл. 1, Іл. 2).

У 2023 році авторами статті розроблено та впроваджено на магістерському рівні курс «Теорії і практики сталої моди», що охоплює комплексне вивчення кругового дизайну, інноваційних екологічних матеріалів, концепцій безвідходного формотворення та інших аспектів сталої моди. Особливістю курсу є збалансоване поєднання теоретичних засад з практичними аспектами їх реалізації, що сприяє формуванню у студентів усвідомленого ставлення до впливу модної індустрії на довкілля та розуміння професійної відповідальності дизайнера. Також тематика екологічності та сталості незмінно фігурує як у практичних так і науково-дослідних роботах студентів Львівської національної академії мистецтв. До прикладу бакалаврська дипломна робота Кмити О.

«Обирай душею» (Іл. 3) поєднує у собі використанням ручних технік фарбування з природних компонентів та використання натуральних тканин.

Іл. 1. Роботи студентів з курсу «Екодизайн». 2024. ЛНАМ. Викладач Ярич С. Б.

Іл. 2. Роботи студентів з курсу «Екодизайн». 2023-2024. ЛНАМ. Викладач Миронович О. Л.

Іл. 3. Колекція молодіжного одягу «Обирай душею» 2024 р. Кмита О. Керівник: Миронович О. Л.

Іл. 4. Колекція-печворк за екомотивами під гаслом «Імаго». 2023 р. Карабінович К. Керівники: доц. Бесага М. Я., ст. викл. Рудик Л. Р.

Інший підхід спостерігаємо з магістерської колекції Карабінович К. «Імаго». виконаної у техніці печворк (Іл. 4). У роботі традиційна техніка клаптикового шиття переосмислюється, автор використовує печворк не лише як декоративний прийом, але й як метод безвідходного проектування, створюючи нові фактури та текстильні поверхні. Колекція демонструє, як історичні практики ощадливого використання матеріалів можуть бути актуалізовані в сучасному дизайні одягу.

Для залучення студентів до практичної реалізації принципів сталого розвитку проводяться майстер-класи та семінари, зокрема авторський майстер-клас «Екологічні методи декорування: вибійка на тканині», що дозволив студентам опанувати традиційну техніку вибійки та її сучасне застосування.

У 2024 році на кафедрі дизайну костюма було проведено опитування студентів бакалаврату (1-4 курси) та магістратури (1-2 курси) щодо їхнього розуміння концепції сталої моди. Опитування проводилось онлайн з використанням Google Forms після попереднього роз'яснення

її мети. Результати аналізу відповідей респондентів представлено на рисунках 1-4.

Результати опитування свідчать, що понад третина студентів принаймні один раз працювали над проектами сталої моди, а одна п'ята – більш ніж один раз. В той час як більшість студентів все ще не працювали над проектами сталої моди, лише незначна їх частка не планує це робити у майбутньому.

Значна частина студентів працювали з матеріалами, які відповідають принципам сталої моди, зокрема вагома частка такого досвіду припадає на повторне використання або ж застосування перероблених тканин (64,3%). Досвід застосування органічної бавовни є менш поширеним, втім водночас більшим порівно з такими матеріалами як перероблений поліестер та конопля.

Лише 10% респондентів планує зробити сталу моду своїм основним фокусом у майбутній кар'єрі. 45% респондентів принаймні частково планують фокусуватись на питаннях сталої моди. Ще майже третина розглядає це як можливість, а 15% не визначались. Водночас, жоден з опитаних не обрав відповідь «Ні, не планую».

Чи працювали ви над проектами, пов'язаними зі сталою модою?
20 відповідей

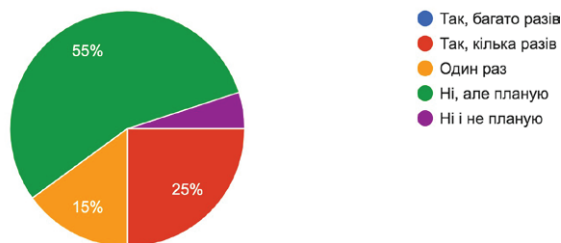

Рис. 1. Досвід студентів щодо роботи над проектами сталої моди, на основі опитування проведеного авторами

Які матеріали, що відповідають принципам сталої моди, ви використовували у своїх проектах? (можна вибрати кілька)
14 відповідей

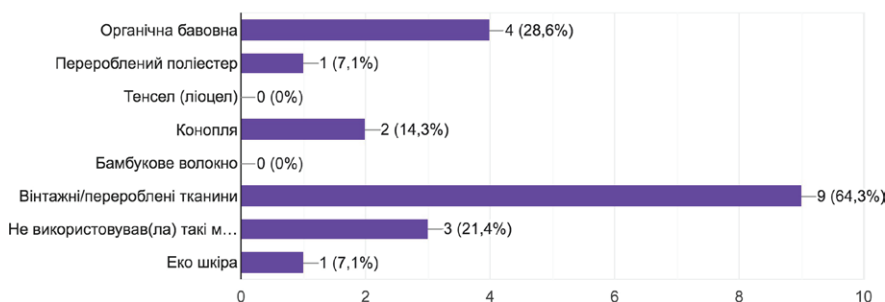

Рис. 2. Досвід студентів у використанні матеріалів, які відповідають принципам сталої моди, на основі опитування проведеного авторами

Чи плануєте ви фокусуватися на сталій моді у вашій майбутній кар'єрі?

20 відповідей

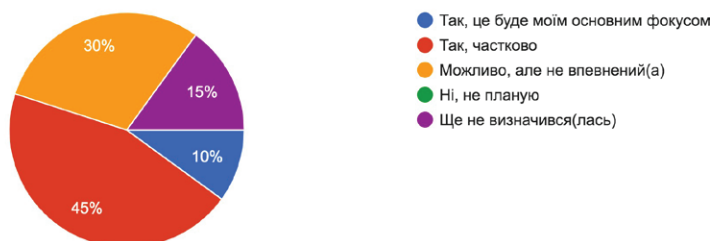

Рис. 3. Плани студентів щодо сталої моди в майбутньому, на основі опитування проведеного авторами

Чи достатньо, на вашу думку, у вашій освітній програмі приділяється уваги темі сталої моди?

20 відповідей

Рис. 4. Погляди студентів щодо достатності врахування аспектів сталої моди в рамках освітньої програми, на основі опитування проведеного авторами

Погляди студентів в міру врахування аспектів сталості в програмі достатньо рівномірно розподілені: 45% вважають що скоріш за все достатньо, і сумарно 40% вважає що недостатньо, решту важко визначитись. На основі відповідей студентів на відкриті запитання щодо сталої моди, можна узагальнити їхнє бачення сталої моди. Студенти розглядають сталу моду як необхідну складову майбутнього модної індустрії, демонструючи готовність до практичного впровадження її принципів, зокрема через апсайклінг та ресайклінг матеріалів. Серед ключових аспектів, що викликають найбільше зацікавлення та занепокоєння: проблеми надмірного споживання та відходів виробництва, питання довговічності виробів, естетичні аспекти сталого дизайну, можливості заміщення традиційних матеріалів екологічними альтернативами, етичні питання виробництва, включаючи умови праці та використання матеріалів тваринного походження. Відповіді свідчать про формування у студентів комплексного розуміння проблематики сталої моди та усвідомлення власної ролі у її розвитку, а також про важливість розширення та поглиблення інтеграції аспектів сталості в дизайну освіту вже з першого-другого курсів. Такі зміни повинні враховувати глобальні тенденції та потреби ринку праці, а також необ-

хідність системної зміни індустрії моди, формувати в студентів компетенції для творення таких змін. Розвиток концепції освіти для сталого розвитку підтримується також через ініціативи у сфері неформальної освіти. Показовим прикладом є Ukrainian Fashion Education Group (UFEG, 2024), заснована у 2016 році як багатопрофільна освітня інституція для фахівців fashion-індустрії, що забезпечує доступ до актуальних знань та позиціонується як «інноваційна системно-інтеграційна освіта». У контексті нашого дослідження, особливий інтерес становлять курси «Bio-fashion. Новий підхід до моди» та «Sustainable Fashion Essentials» (UFEG, 2024). Значний внесок у розвиток освітнього компоненту сталої моди здійснюють головні модні події країни. Lviv Fashion Week ініціював проекти «Lviv Fashion Week for Eco (2019)» та Eco Logica (2021), спрямовані на підтримку екологічних ініціатив молодих дизайнерів. Ukrainian Fashion Week розвиває освітню платформу Action: Sustainable Fashion, в межах якої було створено серію відео-лекцій за участю провідних експертів галузі.

Висновки. Неперервність навчання на засадах освіти для сталого розвитку є ключовим напрямком розвитку освіти, що сприяє постійному сучасному професійному розвитку та

вдосконаленню. На даний момент можливість втілення неперервної дизайн-освіти на задах сталого розвитку для дизайнера одягу в Україні, ми вбачаємо у взаємодоповненні між формальною та неформальною освітою. Де формальна освіта постає необхідним фундаментом, надаючи системні, ґрунтовні знання для розвитку творчого потенціалу. А неформальна освіта доповнює, та надає поштовх до нових експериментів та знань. Основні результати розкривають механізми взаємодії різних форм освіти та шляхи впровадження принципів сталої моди в освітній процес. Наукова новизна полягає у розробці комплексного підходу до освіти в контексті сталої моди. На основі проаналізованих досліджень можемо виділити основні виклики з якими стикається сучасна дизайн-освіта: необхідність модернізації системи професійної підготовки дизайнерів, розрив між академічною освітою та практичними потребами індустрії, потреба в інтеграції

інноваційних освітніх практик, важливість розвитку екологічного мислення у майбутніх фахівців. Результати дослідження демонструють поступову трансформацію дизайн-освіти в Україні відповідно до глобальних тенденцій сталого розвитку. Аналіз досвіду провідних міжнародних закладів освіти та українських ініціатив свідчить про необхідність системного підходу до впровадження принципів сталої моди. Опитування студентів підтверджує зростаючий інтерес до сталої моди та готовність до впровадження її принципів у професійній діяльності. Водночас виявлено потребу в розширенні освітніх можливостей та поглибленні інтеграції аспектів сталості в навчальні програми. Подальший розвиток дизайн-освіти потребує посилення міжнародної співпраці, розвитку дослідницької складової в освітніх програмах та створення інноваційних освітніх програм, що відповідають сучасним викликам індустрії моди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовчанська О. М., Іванова Л. О. Активізація розвитку усвідомленого споживання в контексті соціально-етичного маркетингу. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 1 (81). С. 15-25.
2. Гахова А., Єрменко І. Практика впровадження еко-напряму в Харківській школі дизайну одягу. *International scientific journal Grail of Science*. 2021. С. 442-444. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.06.2021.084>
3. Гурдіна В. В., Єрмакова Т. С., Токар М. І. Чоловіча мода в контексті екостійких практик споживання дизайнпродукту (проектний досвід). Теорія та практика дизайну. Культура і мистецтво. 2024. Вип. 1(31). С. 99–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.31.11>
4. Даниленко В. Я., Гончар В. О. Дизайн-освіта в сучасному комунікативному просторі: компетентнісний підхід. Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи. Актуальні питання мистецтвознавства: виклики XXI століття : матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 9-12 жовт. 2017 р.). Харків, 2017. С. 3-6.
5. Дяченко А. В. Проблематика та перспективи вітчизняної дизайн-освіти. Імідж сучасного педагога. 2021. № 4(199). С. 86-90. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4\(199\)-86-90](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4(199)-86-90)
6. Дизайнерська діяльність: екологічне проектування : наук.-метод. вид. / В. О. Свірко, О. В. Бойчук, В. М. Голобородько, А. Л. Рубцов, О. В. Кардаш, О. В. Чемакіна. Київ : УкрНДІ ДЕ, 2016. 196 с.
7. Єжова О. В., Пашкевич К. Л., Піхур А. Формування екологічної культури фахівців при дизайн-проектванні колекцій одягу в концепції «Zero Waste». Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 25-26 листоп. 2021 р.). Хмельницький : ХНУ, 2021. С. 207-209.
8. Кісіль М. Неформальна освіта в галузі дизайну одягу: сучасні тенденції та орієнтири. Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи : матеріали міжнар. наук.- метод. конф. (м. Харків, 9-12 жовт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 50.
9. Мельник М. Проблеми й напрямки вдосконалення фешн-освіти в Україні. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. 2017. № 12. С. 28-45. URL: <https://zbornik.mixmd.edu.ua/index.php/artedu/article/view/71> (дата звернення: 30.12.2024).
10. Поліщук К. О. Інноваційні процеси в екологізації моди та дизайну одягу XXI століття. Проблеми та перспективи. Гілея: Філософські науки. 2018. № 139. С. 142-147.
11. Попова А. І. Підготовка модельєрів-дизайнерів одягу в українських вищих навчальних закладах та закордонних дизайнерських школах Німеччини. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (25-26 жовт. 2018 р.). Мукачеве, 2018. С. 301-303.
12. Прусак В. Становлення та розвиток дизайн-освіти в Україні кінець XX – початок XIX ст. Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2017. Вип. 31. С. 71-82.
13. Романченко Н. В., Фіщук С. В. Ефективні способи взаємодії зі споживачами у сфері Fashion-індустрії. Економічні студії. 2020. № 2. С. 99-103.
14. Тканко З. О., Соловій І. І. Екологізація підготовки фахівців з дизайну костюма у контексті концепції освіти для сталого розвитку. Університети як осередки сталості та екологізації освіти : матеріали наук.-практ. семінару. Львів : НЛТУ України, 2021. С. 69-71.
15. Фурса О. О. Професійна підготовка дизайнерів у контексті неперервної освіти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. 2013. Вип. 22. С. 36-41.

16. Чирва О. Ч. Світогляд сталого розвитку як складова дизайн-освіти. Сталій розвиток промисловості та суспільства : матеріали конф. Кривий Ріг, 2013. Т. 2. С. 555-358.
17. Amsterdam Fashion Institute : веб-сайт. URL: <https://www.amsterdamuas.com/programmes/fashion/> (дата звернення: 05.12.2024)
18. Brown T. Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society. New York : HarperBusiness, 2009. 272 p.
19. Centre for Sustainable Fashion : веб-сайт. URL: <https://www.sustainable-fashion.com> (дата звернення: 05.12.2024)
20. Copenhagen School of Design and Technology : веб-сайт. URL: <https://kea.dk/en/> (дата звернення: 05.12.2024)
21. ESMOD Berlin : веб-сайт. URL: <https://esmod.de/en/> (дата звернення: 05.12.2024)
22. Fashion Design Institut Düsseldorf : веб-сайт. URL: <https://fashion-design-institut.com/en/> (дата звернення: 05.12.2024)
23. Fletcher K., Grose L. Fashion and Sustainability: Design for Change. London : Laurence King Publishing, 2012. 192 p.
24. London College of Fashion : веб-сайт. URL: <https://www.arts.ac.uk/colleges/london-college-of-fashion> (дата звернення: 05.12.2024)
25. Lviv fashion week for eco. веб-сайт. Ecological program for Ukrainian designers.2019. URL: <https://www.lvivfashionweek.com/en/news/2019/lviv-fashion-week-eco-ecological-program-ukrainian-designers> (дата звернення: 05.12.2024)
26. Lviv fashion week. веб-сайт. EcoLogica: results of promotion project for young sustainable brands. 2021. URL: <https://lvivfashionweek.com/news/2021/ecologica-rezultaty-programy-pidtrymky-molodyh-ukrayinskyh-sustainable-brendiv> (дата звернення: 05.12.2024)
27. Niinimäki K. Sustainable Fashion: New Approaches. Helsinki : Aalto University, 2014. 202 p.
28. Parsons School of Design : веб-сайт. URL: <https://www.newschool.edu/parsons/> (дата звернення: 05.12.2024)
29. Rissanen T., McQuillan H. Zero Waste Fashion Design. London : Bloomsbury Publishing, 2016. 223 p.
30. Royal Academy of Fine Arts Antwerp : веб-сайт. URL: <https://www.ap.be/en/royal-academy> (дата звернення: 05.12.2024)
31. School of Arts, Design and Architecture – Aalto University : веб-сайт. URL: <https://www.aalto.fi/en/school-of-arts-design-and-architecture> (дата звернення: 05.12.2024)
32. UFEG : офіційний вебсайт. URL: <https://www.ufeg.com.ua/> (дата звернення: 10.12.2024).
33. Williams D. Fashion design and sustainability. Sustainable Apparel: Production, Processing and Recycling / ed. R. Blackburn. Cambridge : Woodhead Publishing, 2015. P. 163-185. DOI: 10.1016/B978-1-78242-339-3.00006-6

REFERENCES

1. Vovchanska, O. M., & Ivanova, L. O. (2023). Aktyvizatsiia rozvytku usvidomlenoho spozhyvannia v konteksti sotsialno-etychnoho marketynhu [Activation of conscious consumption development in the context of social and ethical marketing]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia – Scientific view: economics and management*, 1(81), 15-25. [in Ukrainian]
2. Hakhova, A., & Yermenko, I. (2021). Praktyka vprovadzhenia eko-napriamu v Kharkivskii shkoli dyzainu odiahu [Practice of implementing eco-direction in Kharkiv School of Fashion Design]. *International scientific journal Grail of Science*, 442-444. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.25.06.2021.084> [in Ukrainian]
3. Hurdina, V. V., Yermakova, T. S., & Tokar, M. I. (2024). Cholovicha moda v konteksti ekostiikykh praktyk spozhyvannia dyzainproduktu (proiektnyi dosvid) [Men's fashion in the context of sustainable design product consumption practices (project experience)]. *Teoriia ta praktyka dyzainu. Kultura i mystetstvo – Theory and practice of design. Culture and art*, 1(31), 99-106. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2024.31.11> [in Ukrainian]
4. Danylenko, V. Ya., & Honchar, V. O. (2017). Dyzaing-osvita v suchasnomu komunikativnomu prostori: kompetentnisnyi pidkhid [Design education in modern communicative space: competence approach]. *Proceedings from Pedagogichni aspekty pidhotovky vykladachiv z vizualnoho mystetstva ta dyzainu: suchasnist i perspektyvy – Pedagogical aspects of training teachers in visual arts and design: present and prospects* (pp. 3-6). Kharkiv. [in Ukrainian]
5. Diachenko, A. V. (2021). Problematyka ta perspektyvy vitchyznianoï dyzaing-osvity [Problems and prospects of domestic design education]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of the modern pedagogue*, 4(199), 86-90. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4\(199\)-86-90](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-4(199)-86-90) [in Ukrainian]
6. Svirko, V. O., Boichuk, O. V., Holoborodko, V. M., Rubtsov, A. L., Kardash, O. V., & Chemakina, O. V. (2016). Dyzaing-nerska diialnist: ekolohichne proektuvannia [Design activity: ecological design]. Kyiv: UkrNDI DE. [in Ukrainian]
7. Yezhova, O. V., Pashkevych, K. L., & Pikhur, A. (2021). Formuvannia ekolohichnoi kultury fakhivtsiv pry dyzaing-proiektuvanni kolektsii odiahu v kontseptsii «Zero Waste» [Formation of environmental culture of specialists in design-designing clothing collections in the concept of «Zero Waste»]. *Proceedings from Profesiine stanovlennia osobystosti: problemy i perspektyvy – Professional development of personality: problems and prospects* (pp. 207-209). Khmelnytskyi: KhNU. [in Ukrainian]
8. Kisil, M. (2019). Neformalna osvita v haluzi dyzainu odiahu: suchasni tendentsii ta oriientyry [Non-formal education in fashion design: current trends and guidelines]. *Proceedings from Pedagogichni aspekty pidhotovky vykladachiv z vizualnoho mystetstva ta dyzainu: suchasnist i perspektyvy – Pedagogical aspects of training teachers in visual arts and design: present and prospects* (p. 50). Kharkiv. [in Ukrainian]

9. Melnyk, M. (2017). Problemy u napriamky vdoskonalennia feshn-osvity v Ukraini [Problems and directions of improving fashion education in Ukraine]. *Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menezhment – Art education: content, technology, management*, 12, 28-45. [in Ukrainian]
10. Polishchuk, K. O. (2018). Innovatsiini protsesy v ekolohizatsii mody ta dyzainu odiahu XXI stolittia. Problemy ta perspektyvy [Innovative processes in the greening of fashion and clothing design of the XXI century. Problems and prospects]. *Hileia: Filosofski nauky – Gilea: Philosophical Sciences*, 139, 142-147. [in Ukrainian]
11. Popova, A. I. (2018). Pidhotovka modelieriv-dyzaineriv odiahu v ukrainskykh vyshchykh navchalnykh zakladakh ta zakordonnykh dyzainerskykh shkolakh Nimechchyny [Training of fashion designers in Ukrainian higher educational institutions and foreign design schools in Germany]. *Proceedings from Osvita i formuvannia konkurentospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsii – Education and formation of competitiveness of specialists in the conditions of European integration* (pp. 301-303). Mukachevo. [in Ukrainian]
12. Prusak, V. (2017). Stanovlennia ta rozvytok dyzain-osvity v Ukraini kinets XX– pochatok XIX st. [Formation and development of design education in Ukraine end of XX-beginning of XIX century]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv – Bulletin of Lviv National Academy of Arts*, 31, 71-82. [in Ukrainian]
13. Romanchenko, N. V., & Fishchuk, S. V. (2020). Efektyvni sposoby vzaiemodii zi spozhyvachamy u sferi Fashion-industrii [Effective ways of interaction with consumers in the Fashion industry]. *Ekonomichni studii – Economic studies*, 2, 99-103. [in Ukrainian]
14. Tkanko, Z. O., & Solovii, I. I. (2021). Ekolohizatsiia pidhotovky fakhivtsiv z dyzainu kostiuma u konteksti kontseptsii osvity dlia staloho rozvytku [Greening the training of costume design specialists in the context of education for sustainable development]. *Proceedings from Universytety yak osередky stalosti ta ekolohizatsii osvity – Universities as centers of sustainability and greening of education* (pp.69-71). Lviv: NLTU Ukrainy. [in Ukrainian]
15. Fursa, O. O. (2013). Profesiina pidhotovka dyzaineriv u konteksti neperervnoi osvity [Professional training of designers in the context of continuing education]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnogo pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Serii: Pedahohichni nauky – Bulletin of Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko. Series: Pedagogical sciences*, 22, 36-41. [in Ukrainian]
16. Chyryva, O. Ch. (2013). Svitohliad staloho rozvytku yak skladova dyzain-osvity [Worldview of sustainable development as a component of design education]. *Proceedings from Stalyi rozvytok promyslovosti ta suspilstva – Sustainable development of industry and society* (Vol. 2, pp. 555-358). Kryvyi Rih. [in Ukrainian]
17. Amsterdam Fashion Institute. (n.d.). URL <https://www.amsterdamuas.com/programmes/fashion/> (accessed 05.12.2024)
18. Brown, T. (2009). *Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society*. New York: HarperBusiness. 2009. 272 p.
19. Centre for Sustainable Fashion. (n.d.). URL: <https://www.sustainable-fashion.com> (accessed 05.12.2024)
20. Copenhagen School of Design and Technology. (n.d.). <https://kea.dk/en/> (accessed 05.12.2024)
21. ESMOD Berlin. (n.d.). URL: <https://esmod.de/en/> (accessed 05.12.2024)
22. Fashion Design Institut Düsseldorf. (n.d.). URL; <https://fashion-design-institut.com/en/> (accessed 05.12.2024)
23. Fletcher, K., & Grose, L. (2012). *Fashion and Sustainability: Design for Change*. London: Laurence King Publishing.
24. London College of Fashion. (n.d.). URL: <https://www.arts.ac.uk/colleges/london-college-of-fashion> (accessed 05.12.2024)
25. Lviv fashion week for eco. Ecological program for Ukrainian designers. 2019. URL: <https://www.lvivfashionweek.com/en/news/2019/lviv-fashion-week-eco-ecological-program-ukrainian-designers> (accessed 05.12.2024)
26. Lviv fashion week. EcoLogica: results of promotion project for young sustainable brands. 2021. URL: <https://lvivfashionweek.com/news/2021/ecologica-rezultaty-programy-pidtrymky-molodyh-ukrayinskyh-sustainable-brendiv> (accessed 05.12.2024)
27. Niinimäki, K. (2014). *Sustainable Fashion: New Approaches*. Helsinki: Aalto University. 202 p.
28. Parsons School of Design. (n.d.). URL: <https://www.newschool.edu/parsons/> (accessed 05.12.2024)
29. Rissanen, T., & McQuillan, H. (2016). *Zero Waste Fashion Design*. London: Bloomsbury Publishing. 223 p.
30. Royal Academy of Fine Arts Antwerp. (n.d.). URL: <https://www.ap.be/en/royal-academy> (accessed 05.12.2024)
31. School of Arts, Design and Architecture – Aalto University. (n.d.). URL: <https://www.aalto.fi/en/school-of-arts-design-and-architecture> (accessed 05.12.2024)
32. UFEG. (n.d.). URL: <https://www.ufeg.com.ua/> (accessed 10.12.2024)
33. Williams, D. (2015). Fashion design and sustainability. In R. Blackburn (Ed.), *Sustainable Apparel: Production, Processing and Recycling* (pp. 163-185). Cambridge: Woodhead Publishing. DOI: 10.1016/B978-1-78242-339-3.00006-6